6. Сербенська О.А. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитися і правильно говорити: посібник / О. А. Сербенська. – Львів : Світ, 1994. – 152 с.
7. Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради: навчальний посібник / 2-ге вид., стереотип. – Київ : Либідь, 2001. – 240 с.
8. Україна ХХ ст.: Культура, ідеологія, політика : збірник статей: Київ: Інститут історії України АН України, 1993 р. – 177 с.
9. Шеломенцев В. М. Етикет і сучасна культура спілкування / В. М. Шеломенцев. – Видавництво 2-е. – Київ : Лібра, 2003. – 416 с.
10. Ярещенко А. П. Український фенікс / А. П. Ярещенко, «Прапор», Харків, 1999. – 174 с.

Левченко А.В.,
доцент кафедри музичного мистецтва
ВП «Миколаївська філія КНУКіМ»,
м. Миколаїв

ЦЕРКОВНА ТРАДИЦІЯ ТА ПИТАННЯ ХОРОВОЇ ПЕДАГОГІКИ

Відокремлення культури від релігії в Україні сталося наприкінці XVIст. – з цього часу з'явилася так звана світська культура. Звідти і по-сьогодення вона, в тій чи іншій мірі, має тенденцію або протиставити себе чомусь божественному і релігійному, або підмінити собою реальність божественного, чи нарешті поступово болісно шукати те коріння, від якого вона колись відірвалась. Інакше кажучи, культура не може бути нейтральною по відношенню до релігії. Вона може бути релігійною, причому тут йдеться не лише про релігійну, але і світську культуру, яка намагається знайти свою дорогу до Бога. Вона може бути і антирелігійною, може войовничо, активно протиставляти себе релігії, як це було з радянською культурою. Але культура може бути антирелігійною і в іншому сенсі, у тому, в якому префікс «анти» вживається в грецькій мові, не «проти», а «замість». Тоді ця культура, або, скоріше, антикультура – спроба підмінити собою релігійний зміст життя.

У межах такого міркування високу ціль християнства можна висловити музичною мовою співу в категоріях основних компонентів хорової звучності.

Церковна традиція підкреслює моральний аспект хорової педагогіки, «правильний спів є наслідком правильного життя».

Розглянемо з такої релігійної точки зору основні компоненти хорової звучності: інтонацію-стрій, ансамбль, метро-ритм, дикцію-артикуляцію та нюансування.

Перше – **інтонація**. Узагальнюючими стосовно інтонації-строю для всієї хорової школи є слова Павла Муравського, які йдуть без сумніву в контексті думок про «наріжний камінь» інтонації К.К. Пігрова: «Чистота, краса – це наше кредо. З чистою душею треба чисто співати», або «Чистота в інтонуванні

повинна стати бажанням чистоти в житті взагалі…чисте повітря – хочеш надихатися, чиста вода – хочеш напитися, чиста людина – хочеш наговоритися, чистий спів – хочеш наслухатися». (Бенч О. Павло Муравський. Феномен одного життя. – К., Дніпро, 2002). «Для чистих все чисто» – повчає Слово Боже (Тит. 1:15). Коли К. Пігрова питали, як він досягає такої виразності в хорі, він відповідав: «Я працюю над інтонацією, а інше приходить саме».

Друге – **ансамбль,** як «спільне звучання окремих співаків хору в одному, загальному цілому». Цей компонент хорової звучності близький до двох основних властивостей християнської Церкви – єдності та соборності. Церква єдина, бо утворена за образом Святої Трійці і розкриває собою таємницю сутності людської єдності при іпостасній відмінності. Подібно до цього і хор складається з окремих особистостей-іпостасей, об'єднаних диригентом, духом, ідеєю, створенням загального образу музичного твору, скріплених єдністю любові до мистецтва. Соборність є загальне об'єднання, причому не тільки живих, але й реальна присутність в нашій пам'яті досвіду святих і померлих. Покликання хору в тому й полягає, щоб виховувати духовну культуру особистостей, приводити її до відчуття краси Всесвіту. У цьому сенсі про хор, як і про Церкву, можна сказати, що хористи, як і загалом християни, перебувають in patria et in via – у вітчизні і в дорозі, тобто одночасно в хорі і ще на шляху до нього.

Третє – **метро-ритм**. Музика, як мистецтво організації музичних звуків, передусім у часовій метро-ритмічній, звуковисотній і тембровій шкалі, виводить метро-ритм на головні позиції організації музичної тканини. Сучасні ритми техногенної цивілізації, як правило, руйнують людську душу, підпорядковуючи її шаленому руху здобування матеріальних благ. Не так в духовній і високій світській музиці. Тут ритм сходить з Неба, організовуючи і перетворюючи не тільки наспів, але й саму людину. Це закон внутрішньо-дольової пульсації змісту ударних складів тексту, в підпорядкуванні їх змістовим, логічним наголосам. Через ритміку, за правильної внутрішньої духовної установки, зміст слова оживає, актуалізується в серці. Ключовим моментом у цьому процесі є відгук серця на зміст слова, що розспівується – при цьому розум зосереджується на змісті, а серце, співчуваючи, одухотворяє, «матеріалізує» звуковий образ.

Четверте – **дикція-артикуляція**. Не лише хоровий спів, але все в житті починається із слова, тому що «На початку було Слово» (Ін. 1:1). «Якщо ви перебуватимете в Моїм слові, тоді справді будете Моїми учнями і пізнаєте правду, і правда зробить вас вільними» (Ін. 8:31-32). Співаючи в хорі, треба «перебувати» в слові твору. Через дикцію-артикуляцію слово повинно оформлюватися, бути наближеним, сфокусованим на губах, свідомо збільшеним.

П'яте – **нюансування**. Традиційно хоровий спів порівнюють з живописом, а духовний – з іконою, умоглядом не в фарбах, а у звуці. Через одухотвореність вокального звуку виявляється особистість людини,

оформлення особливою мовою невимовного й загального в модусі індивідуального. Від виконавця залежить, буде це примітивною мазнею чи вишуканим високохудожнім твором. «Ваша розмова нехай завжди буде люб'язна та приправлена сіллю» (Кол. 4:6).

Молитва, як стан душі, неминуче змінює самого митця, накладає відбиток на всю його творчість, робить його піднесеним, натхненним. Науково підтверджено, що молитва як особливий психоемоційний стан глибинного руху душі до Бога, впливає на голос, на тембр, на звук співака, робить його благородним, м'яким, вишуканим, піднесеним. Саме в цьому криється пояснення властивих музичному відчуттю українського народу рис, таких як співучість, що ллється з серця, рідкісний мелодизм, свобода у вокалізації, шляхетність, природність звуковідтворення. З часом ці риси стають визначальними. Відбувається централізування мистецтва відносно суб'єкта – людини – і визнання її центром світобудови.

Зближення церковної і світської музики з початком періоду Нового часу створює сприятливий ґрунт для розвитку народного елементу українського хорового співу. Іще під час визвольного руху на Україні пісенне мистецтво народу було інтенсивно залучене до загальнонародної боротьби. Сучасники, подорожуючи в цей час Україною, свідчили: «Псалми та інші гімни там щодня всіляко співаються із збереженням справжньої народної мови музичним засобом… простий народ у них розуміє, що співає клірос, тому, приєднуючи свої голоси… співає з такою гармонією, що відчуваєш себе перенесеним в атмосферу екстатичного співу».

Список використаних джерел:

1.Архієп. Іларіон (Алфеєв). Таїнство віри. –«Адеф-Україна», 2009. – С.138.
2.Бенч О. Павло Муравський. Феномен одного життя / О. Бенч. – К., Дніпро, 2002.
3.Герасимова-Персидская Н.А. Партесный концерт в истории музыкальной культуры /Н.А. Герасимова-Персидская. – М., 1983. – С. 29.
4.Пігров К. Керування хором / К. Піргов. – Київ, 1966. – С.64.